

Térey – Hegymagas

BOJÁR IVÁN ANDRÁS BESZÉLGETÉSE TÉREY JÁNOSSEL*

– Zavarban vagyok, mert sem irodalmár, sem színházi szakember nem vagyok, és ez a könyv¹ körülbelül ezt a két területet járja körül. A színházi világot, illetve a Káli-régiót, amiben – ez utóbbiban – már van némi kompetenciám. De mégis, azért egy csomó olyan kérdésem van a könyvvel kapcsolatban, ami valahogy az irodalom irányába vezet. Remélem, többen vannak itt, akik már forgatták vagy olvasták is a könyvet. Talán legokosabb, ha azzal kezdjük, amivel a kötet maga is indul. Van egy bevezető pár mondat, illetve egy egyoldalas szöveg, hogyha azt felolvassád.

– Igen, köszönöm!

„A mosóház előtti apró, füves terecskét lassanként benépesítik a mosónők, és nagy dézsákban öblögetni kezdik a vásznaikat. Óriási lepedőket, fehér függönyöket, párnahuzatokat, bő férfiingeket, színes szoknyákat, habos blúzokat sikálnak, mint megannyi rossz lelkiismeretű Ágnes asszony. Lassan közelít rájuk a kamera. Nem pletykálnak, nem is énekelnek, mint ilyenkor szokás; összeszorítva a szájuk. Premier plánban egy különösen keserű öregasszony arca. Kádnak használják a vízgőyűjtő medencét és az itatóvályúkat is. Viseletük paraszti, bár a korszak nem pontosan eldönthető. Nem középkor, és nem is a huszadik század.

Nyár van. Szürkület. Tücsökszó. Száll a gőz. Egyesek mángorlóval simítják a száradó ruhát. Ám a vásznak ahelyett, hogy kifehérednének, egyre vérmocskosabbak és feketébbek lesznek, ahogyan az asszonyok arca is mind barnább és komorabb.

Fölmerült, hogy magában a mosóházban is forgassunk, de odabent olyan szűk a tér, hogy képtelenség volt megtalálni a jó szöveget a felvételekhez.

A kamera az ég felé fordul, és hasas, szürke gomolyfelhőket mutat.”

– Aki nem olvasta, vagy nem olvasott utána a könyvnek, annak talán furcsa vagy nehezen érthetmezhető a kontextus, amiben ez a szöveg megjelenik. A regény alapfelállása vagy képlete, hogy egy filmforgatás zajlik itt, a Káli-vidéken. Egy zombiapokalipszis-filmet forgatnak, egy több részes tévésorozatot, ugye?

– Sorozatot, igen.

– Ennek a főszereplője Alex, egy 28-30 év körüli nagyon sikeres színész. Végül is vele járjuk végig a történeteket, a Káli-vidéket, Rómát, Athént, Kolozsvárt, Párizst, talán Londont, és rajta keresztül kapunk képet a jelenkorunkról. Tudjuk régóta, hogy „színház az egész világ”, és hogy a színház mint mikrovilág nagyon alkalmas arra, hogy abban emberi élethelyzeteket megkonfliktusokat láttass, de minthogyha maga a Káli-vidék is egy kitűnő színpad lenne. Miért esett a választásod erre a vidékre?

* A Hegymagasi Nyári Esték sorozatban 2018. július 22-án elhangzott beszélgetés szerkesztett változata.

¹ Térey János: *Káli holtak*, Jelenkor, Budapest, 2018.

– Én azok közé tartozom, akik 30 éves koruk előtt nem fedezték föl maguknak ezt a tájat. Korábban osztálykiránduláson jártunk csak itt. 1988-ban a Balaton déli partján nyaraltam a családommal, de északon, Badacsonyban volt egy megálló. A harmadikos gimnáziumi osztálykiránduláson: Lápi-hegy. Emlékszem, hogy maradt róla egy fotó, akkor gyalogoltam föl oda először. Fogtam magam, és fölmentem a hegyre, és láttam a táblát, hogy „római út”. Ez megmozgatta a fantáziámat. Nem a borvidék jellege, semmi közöm nem volt a borhoz kamaszként, de hogy már rómaiak is éltek itt, és villák és fürdők vannak a földben. Meg egyáltalán az, hogy majorságaik voltak, gazdálkodtak, és nem csak vadászatra rendezkedtek be, hanem mégiscsak több mint 300 évig itt voltak, vagyis ez akkor is egy kiemelt jelentőségű táj volt. A táj Hamvas Béla által biztosított mítoszát később ismertem meg. Aztán 30 éves korom után eljutottam magába a Káli-medencébe is. Tudjuk nagyon jól, hogy aki nem autós ember, az bonyolultan jut el bárhóvá. Egyszerűen ki kell várni. Én sem terveztem, nemes vitát folytattunk egy barátommal, megérkeztünk a hegység lábához, és áthaladtunk, így láttam először.

– *Rendben, de miért ez lett ennek a parabolának – én így értelmezem a művet – a helyszíne?*

– Úgy szerettem volna kezdeni ezt a könyvet, hogy adott ez a bizonyos 28 éves fiú, talán egy pesti művészszínházban játszik. Nem azzal szerettem volna kezdeni, hogy ő milyen Hamlet, hanem azzal, hogy milyen, amikor egy nyári idénymunkát vállal. Vajon pusztán a pénzkereset kedvéért – kicsit prostituálódva vállalja ezt a munkát –, vagy pedig próbál benne találni valami épkezláb dolgot is? Ugye próbálja kihozni belőle a legtöbbet, vagy „kimaxolni”, ahogy tizen-, huszonevűsek mondják manapság. És hogy milyen filmben játszhatna ő? Nemigen forgatnak már sci-fi-filmeket, ezek a bizonyos sorozatok krimik vagy apokalipszisek vagy család-történetek. Én az apokalipszis mellett tettem le a voksom. Ilyet már régebben is írtam, no de zombisat még nem, és igazából a műfajjal is akkor ismerkedtem meg. Néhány klasszikus Romerót² ismertem, például *Az élőhalottak éjszakáját*, és arra gondoltam, hogy ha nem is remake-et kell forgatni ezen a tájon, de valami olyasmit, aminek köze van a táj múltjához. Nemcsak egyszerűen pestiek szabadulnak el a Káli-medencébe, a maguk merőben külsődleges turisztikai szempontjaik szerint, hanem az ősiségből próbálnak kiásni valamit. Ráadásul azokat a káli falvakat, amelyeket fölégetett a török, miután nem boldogult a csobánci vár ostromával, és úgy állt bosszút ezen a vidéken – ezen az akkor is csodálatos vidéken –, hogy felperzselt a falut. Körülbelül 10 káli faluról beszélhetünk. Nem mindegyik települt újra, van, amelyik az elnevezés formájában él csupán tovább, illetve templom- és kolostormaradványok árulkodnak a térség múltjáról szerte a Káli-medencében. És ott vannak ezek a bizonyos káli holtak a föld alatt. Ebben a pestiek által kiagyalt filmsorozatban ezek a halottak támadnak föl, és föllázadnak. Mintegy föllázadnak a maguk élőhalott módján. A betelepülők, tehát a káli nyelv, a megírók urbánus hedonizmusa ellen. Ez nem a saját kultúrkritikám, ez az élőhalottak, illetve a sorozat kultúrkritikája. Nagyon örülök, hogy van „brandünk”, és vannak íróink ezen a vidéken.

– *Igen, én pontosan ezzel kapcsolatban akartalak tetemre hívni. A teremben ugyanis szinte csak olyan írók vannak, akik magukra vették ezt a „missziót” és ezzel – jól értelek? – kiirtották a táj őseredeti értékét?*

² George O. Romero (1940–2017) amerikai-kanadai rendező, író, producer, akinek legismertebb filmje az 1968-as *Az élőhalottak éjszakája* (*Night of the Living Dead*) című zombifilm.

– Igen, ezt a szálát elvágтам.

– *Én igen megütközve olvastam a könyv ezzel kapcsolatos megállapításait. A Nagy Káli könyvben³ én megpróbáltam ennek a tájnak az idilli mivoltát, mondjuk a szépségét megrajzolni, mintegy formát adni ennek az egész komplexumnak. Erre te jössz, és szépirodalmi eszközökkel kivágod ezt a fát. Én így értettem.*

– Meg ültetek. Ültetek valamit mellé szerintem. Az jut eszembe – nemcsak erről a tájról, hanem az összesről, Új-Zélandról meg a Nápolyi-öbölről stb. –, hogy szép, szép, de milyen lehetett azelőtt, mielőtt az ember betette a lábát? Közben meg mindenhez kötődöm kulturált lény lévén – legalábbis azt remélem magamról, hogy az volnék. Mindenhez kötődöm, ami épített, és teremtett, és ember által létrehozott, úgyhogy a találkozás azért is volt számomra „forradalmi” ezzel a régióval, mert volt hova beülni, és volt hol lehajtani a fejem. Jó, hogy ez így van. De én nem tudok elképzelni olyasmit, egy olyan regényt – illetve elképzelni nagyon is tudok, csak nem én írom azt a regényt –, amelyikben a Káli-medence csak idilli és semmi más.

– *A korábbi regényeid általában verses regények voltak. Ez most mégis prózai munka. Miért váltottál ebben az értelemben? Volt-e valamiféle kihívás számodra abban, hogy elengedted a korábbi, otthonos formát, és ezt a számodra új dolgot próbáltad ki?*

– Amikor a diplomácia világról írtam, akkor kézenfekvőnek tűnt (mondom így utólag, talán kicsit okosabban) a verses forma, mely annyira idegen a diplomácia világtól. Tulajdonképpen a hexameter is nagyon idegen lenne, de drámai jambusban vagy versben írni arról, amit a külügyminisztériumban művelnek a hivatalnokok, a diplomaták... Szóval, ez a drámai jambus adta magát. Az első verses regényemet, a *Paulust* Anyegin-strófában írtam, ott pedig egy hacker bukkan fel, és sok olyasmit csinál, aminek van is köze Puskinhoz, meg nincs is. Mindenesetre az életmód bemutatása ott fontos volt. Azt gondoltam, hogy ez az elképzelt vagy soha nem létező magyar színészről mintázott 28 éves fiú, Csáky Alex, egy naplóregényt ír – de lehetnének ezek a Twitter-feljegyzései is, hogy ha másfél mondatokat emelnénk ki belőle, illetve lehetne mindez a blogja is, de, nevezzük az egyszerűség kedvéért naplóregénynek –, de ő biztosan nem versben tenné ezt. Úgyhogy legyen most ez egy örömteli körülmény, amelyben faltól falig írok sorokat. Akik megszokták, hogy én versben írok, azok persze berzenkedtek...

– *Olvastam egy kritikát, melyben a magam azon észleletére is ráismertem, hogy nagyon előjön a főszereplő Csáky Alexből Térey János. Kapcsolódva ahhoz, amit a blogbejegyzésekkel kapcsolatban mondtál, olyan esszéisztikus kifejtések vannak a szövegben Csáky Alex szájába adva, vagy az ő naplója szövegeként megjelenítve, melyről teljesen egyértelmű, hogy ez a te gondolatvilágod. Legalábbis én végig így olvastam.*

– Hát igen. Nem a szócsövelem Alex, de hogy párhuzamba kerültek a gondolataim az övével, azt onnan tudom, hogy én a POSzT⁴ egyik válogatója is voltam egy éven át, és levontam bizonyos következtetéseket a magyar színház világról. Úgy gondoltam, hogy ha más is egy éven át nézne mindent a valódi trashtól a fantasztikus előadásokig és művészszínházig, akkor furcsa lenne, ha teljesen más következtetéseket vonna le erről a közegről. Igaz, hogy Csáky ko-

³ *Nagy Káli Könyv*, író és szerk. Bojár Iván András, fotó: Darabos György. Ivon, Óbarok, 2013.

⁴ A 2018-ban megrendezett, 18. Pécsi Országos Színházi Találkozóról van szó, melynek műsorát Térey János és Regős János állították össze.

ravén, és adtam neki bölcsész műltat, még ha bölcsész végzettséget nem is. Tudok olyan fiatal magyar színészt, aki 3 év bölcsészkart hagyott ott, és azóta tényleg játszott Hamletet. Szóval ez nem volt teljesen légből kapott. Elképzelhető ugyanakkor, hogy túlságosan összeért a kettő, vagyis az én imágóm, aki az olvasó barátja, vagy ahogy sejtenek engem, és ahogy én sejttem ezt a bizonyos színész fiatalembert. De nagyon sok mindent megtestesít ő, ami én nem voltam soha, és nem is lehetnék. Olyasmit is, ami tetszik, olyasmit is, ami nem tetszik. De ki próbálni nagyon érdekes volt, írni egy ilyen könyvet. A szupersztár Knausgård⁵, aki felszabadító hatású író, egy az egyben írja a saját életét. Lebilincselő olvasni őt, például úgy is, mint apa. Látom, hogy azokat a végtelen, triviális folyamatokat, amelyeket megélünk mindannyian szülőként, ő egy az egyben veti a papírra, és az elidegenítés semmilyen eszközét nem ragadja meg, illetve nem érhető tetten. Ehhez lehet, hogy nem volnék elég bátor, illetve inkább úgy mondom, hogy nem ez az én utam. Nem szoktam ilyen tétek elől elszaladni, legalábbis ebben bízom, de a saját életem mint matéria nem elég érdekes a papíron. Élni igen. Írni róla nem feltétlenül.

– *Nekem az volt érdekes ebben a dologban, hogy egy színésztől beszélsz, aki különböző szerepekbe bújik bele, különböző szerepeket húz magára, egészen szélsőségesen másfajta karaktereket hoz létre. Ugye, Hamlettől...*

– *...A Saul fiában egy náci tisztet játszik.*

– *Igen. De magad is egy ilyen színész vagy bizonyos értelemben. Mondod, hogy a saját életed nem volna elég érdekes ahhoz, hogy megírd, de végül is belebújsz egy csomó szerepbe. Ennek a folyamata érdekel engem, hogy mindez hogyan történik? Honnan jönnek – hát, hogy mondjam? – a megélések? Honnan származnak a regény nagyon plasztikusan megjelenített tapasztalatai? Lehet, hogy ez nagyon naiv kérdés, főképpen írók társaságában, ahol tán nem is kéne föltennem, de engem akkor is érdekel.*

– Mivel szerintem ül itt kollégám – nem is akármilyen kollégám –, én azt mondhatom, hogy mindannyian ezt tesszük. Mindannyian. Lehet, hogy nem tudjuk. Az írói gyakorlattal jár. Ez maga az írói gyakorlat, s ebben tényleg hasonlít a színészire. Minden könyvem szerettem volna másnak írni. Az olvasóimnak erről lehet más véleménye, de két egyformát nem írtam. Talán nem írtam.

– *Leírható-e valahogyan a karakteralkotás mechanikája? Amikor valamilyen jelenséget, karaktert, személyiséget, szituációt megfigyelsz, akkor tudod, hogy azt te most rögzíted és felhasználod, vagy ezt teljesen ösztönösen teszed?*

– Nem. Nagyon sok tapasztalatom volt e téren, hiszen 16 éve dolgozom színházzal vagy színháznak. Kovalik Balázs volt az első rendező, aki megkeresett, hogy fordítsak a számára Pus-kint. Éppen Pus-kint. És fogalmam nem volt, hogy amikor beléptem először az akkor még Madách Kamarának nevezett, most Örkény Színházba, és először láttam mondjuk egy premiert belülről, színpalak mögött, először ültem hajnalig színészekkel, hogy ez majd valamikor egyszer jól fog jönni. Vagy: az *Asztalízene* próbaanyagátára emlékszem a Radnóti Színházból.

⁵ Karl Ove Knausgård (1968–) norvég író *Harcom* (Min Kamp) című hatkötetes önéletrajzi ciklusáról van szó, mely magyarul a Magvető Kiadó gondozásában jelenik meg. A beszélgetés időpontjáig az 1. (*Halál*) és a 2. (*Szerelem*) részek láttak napvilágot, azóta újabb két kötettel gazdagodott a sorozat: 3. (*Játék*); 4. (*Élet*).

Abból például rengeteg elemet használtam, és ennek ellenére sem szól a regény a Radnóti Színházról, a legkevésbé sem. Inkább karaktereket és szituációkat idéztem föl. Például a regényben szereplő *Haramiák*-premier: azt el nem tudnám mondani, hogy hányféle forrás, meg miféle tanulmány előzte meg. Tényleg lefordítottam a darabot Gáspár Ildikó számára, Szabadkán mutatták be, az egyik ottani magyar színházban, a Népszínházban. Semmiben sem hasonlított a később megírtakra, már csak azért sem, mert a folyamatot nem láttam, csak a bemutatóra utaztunk el. De a szöveg, amit használok, az a szöveg, amit nekik fordítottam Schillerből oda.

– *Valahogy duplafenekűnek érzem a helyzetet. Arra próbálok most választ kapni, hogy hogyan dolgozod be, hogyan transzponálsz az élményeidet, és hogyan válik szöveggé, jelenetté egy-egy szituáció. Ugyanez lezajlik veled is? Hiszen te magad leírod azt, hogy hogyan építi fel a szerepét a színész. Megkérdeztedél pár színészt ez ügyben, gondolom.*

– Hát hogyne, persze. Hosszú órákon át, és ültünk, és elolvasta, és Jézusom, ez nagyon nem úgy van. És akkor: na, hogy van? És akkor átjavítottam, még mindig nem volt jó. Neveket szándékosan nem mondom, nem akarok senkit kellemetlen helyzetbe hozni. Nem akartam realista regényt írni. Megkaptam, hogy így ember nem beszél, mint az én szereplőim, de hát ez nem is az élet. Ez egy mesterséges valóság, ez egy teremtett világ, és akinek ezt el kell magyarázni, hát, Jézusom. Úgyhogy ez egy stilizált horror forgatása, nincs ilyen színház, nincs ilyen színész, csak hasonló színház meg hasonló színész, színházak, színészek vannak Budapesten. Szerintem felismerhető benne a korszak. Talán az is, hogy milyen társadalmunk van, és milyen politikai berendezkedésben élünk, akkor is, hogy ha a regény témája nem ez.

– *Ezért is gondolom azt, hogy a Káli-vidék egy színpad. Ezen a színpadon megtörténik minden, ami egyébként ismerős: Köveskált körbeveszik kerítéssel, tulajdonképpen megvédik a köveskáliakat. Annyira megvédik őket, hogy már jobban nem is lehet megvédeni őket. Tehát bizonyos valós elemek metaforaként, vagy lehet, hogy nem is metaforaként, egy pszeudovilág vagy teremtett világ elemeiként térnek a műben vissza.*

– Igen, ez a kerítés nem az a kerítés. De nem jöhetett volna létre, ha nem tapasztalunk ilyet, például akkor, amikor Szabadkára utaztam, és találkozom egy határázárallal.

– *Az LGT-nek volt egy lemeze, az a címe, hogy Loksi, ami fél vagy egy évvel a Pink Floydnak a The Wall című lemeze után jelent meg, és az volt benne, hogy „ez a fal nem az a fal”. Ezt most csak azért mondom, mert az imént ugyanezt a mondatot mondtad.*

– Nem tudtam. Tényleg?

– *Igen. Ez a metafora azért már nagyon régóta itt van az európai kultúrában. Lám, a zenei életből is átjöhetett, és ugye, a falomlás XX. század végi történelmi élményére is gondolhatunk.*

– Még látunk néhány fállal kettéosztott várost, most is van ilyen, legalább kettőre én is emlékszem. Igaz, ezeket azután láttam, hogy már átalakultak. Fizikailag már nem választja őket ketté fal, de azért az olvasottak-látottak alapján az ember el tudja képzelni, hogy milyen lehetett az. Budapest is megélte ezt 1944 őszén, Varsó meg még inkább. Ezek olyan tapasztalatok, amikről soha nem tudom, hogy mikor fogom valahová beépíteni őket.

– *Nagyon tetszett, hogy a könyvben megjelenik a szabadkőművesség motívuma. A főrendező vagy színházigazgató területe a Fekete-hegy oldalában szabadkőműves jelképekkel van átítatva, mivel ő maga is részese a mozgalomnak. Van egy barátom, aki nagyon kutatja, nagyon oda-*

figyel a szabadkőművesség jelenségére. Ő úgy gondolja, hogy az egész világ működése lényegében különféle szimbólumokon keresztül zajlik. Tehát minden, azaz építészeti elemek is, a homlokzati díszek is, a szobrászati művek is, minden valamilyen módon egy nagyon komplex jelentszerendszernek az eleme. Lehet, hogy így van, csak én vagyok teljesen tudatlan, nekem nem így jön le, de ő így éli meg. Az a kérdésem, hogy te ezt a motívumot miért hoztad be a mű világába, és hogy a barátomhoz hasonlóan látod-e a „tan” jelentőségét?

– Szerettem volna egy építményt elhelyezni a Fekete-hegy oldalában, ahol nagy a tér, és bár szigorú rendeletek szabályozzák ennek beépíthetőségét, szerintem ezek a rendeletek olykor, maradjunk a múltnál, kijátszhatóak voltak. És szerettem volna egy metaépítményt, egy ilyen hiperkáli, hiperbalatoni udvarházat, hogy valaki akkora földbirtokhoz jut a Fekete-hegy fennsíkján, hogy el tud keríteni akár egy tavat is ezekből a bizonyos krátertavakból, és odaépíteni egy olyan majdnem kastélyt, amelyik nincs a valóságban. Egyébként egy építészeti folyóiratból egy skóciai helyszín leírását tudtam jól kamatoztatni, meg a saját fekete-hegyi benyomásaimat, mindezt összeeresztve a szabadkőművességgel kapcsolatos jelentésekkel. Ez például így jött létre. Lanczkor Gábor barátom – akihez Balatonhenyére jártam sokat, mikor írtam ezt a könyvet – természetesen elképzelhetetlennek tartja, hogy valami ilyesmi megépülhetne. De hát ezért regény, hogy itt megépülhessen. És szerettem volna egy olyan poli-hisztort ábrázolni, aki egyszerre rendez Molnár Ferencet és egyszerre forgat egy zombiapokalipszis ezekről a bizonyos káli holtakról. És ráadásul közben műkedvelő festő is, akinek a tárlatán is járunk ebben a könyvben. Még azt sem mondom, hogy pont ilyen embert ismerek, de ilyesmi figurákat igen.

– *Gondolkodtam azon, hogy ha mondjuk, hetven év múlva ezt a könyvet előveszi valaki (aki nyilván nem én leszek már), belelapoz és beleolvas, és ezekkel a most körbejárt problémákkal találkozik, jobban fogja érteni ezen keresztül a mai Magyarországot vagy ezt a kort, amiben élünk, ezt az európai életet?*

– Ez az, amit egyikünk sem tudna itt adekvát módon megválaszolni. Nagyon kíváncsi lennék rá, és ebben az a szép, hogy fogalmam sincs, és nem is lehet erről. Azt tudom, hogy addigra pl. a migrációra vagy a terrorfenyegetettségre Európának válaszokat kell adnia. Könnyű erről nekem itt most, asztal mellett, Kávéházi Konrádként fogalmazni, de egyszerűen nem lehet, hogy ez ne történjen meg. Hogy az állandósuljon akár Magyarországon, akár Európában, ami most van: ez a bizonytalanság, védekezéséptelenség, a kérdések, hogy valódi fenyegetettségről beszélünk-e vagy politikusok hiszterizálják a választókat. Én nem akarok erről okoskodni. Az biztos, hogy Magyarország más lesz hetven év múlva. Ebben biztos vagyok. Nagyon más lesz.

– *Az, hogy ez a zombiapokalipszis pusztít a Káli-vidéken, nekem egy érzelmi alaphangot, a szorongás és a rettenet hangulatát hozta be. És eszembe jutott Lars von Trier filmje, a ...*

– A birodalom.

– A Melankólia.

– Ja, a Melankólia. A birodalom egyébként nekem meghatározó élményem.

– *Nekem a Melankólia jutott eszembe, mivel ott is megjelenik egy ilyen általános és igen való-szerű, de azért mégsem reális fenyegetésféle.*

– Nem lehet teljesen komolyan venni azt a filmet, és mégis, engem nagyon hatalmába kerített.

– *Othonos szorongást idézett fel.*

– Igen.

– *Ebben, a regényben is lehetünk hasonlóra. Pláne mi, akiknek okunk is van rettegni a zombiktól.*

– Mert?

– *Hát, mert mi vagyunk, akik elvették a földjüket.*

– Ja, értem. De ez ráadásul egy film, egy sorozat. Ennek a sorozatnak a kritikájával, a recepciójával a könyvben találkozhat is az olvasó: nagyon keményen szidják ezt a sorozatot. Maga a színész is így tesz. Ezzel, azt hiszem, hogy nem lőttem le semmit, nem számított spoilernek a közlésem. A főhős konkrétan kiszáll ebből a produkcióból.

– *Szerintem két bombajó ötlet van elrejtve a könyvben. Gondolkodtam, hogy vajon nem sajnáltad-e, hogy felhasználtad őket ebben a kötetben. Az egyik a zombiapokalipszis motívum. Valószínűnek tartom, hogy ezt nem sajnáltad.*

– Nem.

– *A trianoni Hamletet viszont valószínűleg bánhatod, mert nagyon érdekes ötlet, amiből tényleg lehetne akár egy különálló előadást is létrehozni. Főképp, mert művészileg alaposan körbe is járod a kérdést.*

– Mindent, a világtásig, a ruhákig el kellett tudni képzelni. Szécsi Noémivel meg Ugron Zsolnával Kolozsvárról leveleztem a századfordulós főúri, női ruházatról. Tehát ez mind megtörtént. Mivel a zombikkal eresztettem össze a trianoni Hamletet, senki se veszi komolyan. Én ezzel találkoztam, pedig szerintem egy épkezláb ötlet, hogy 1918 és '20 között játszódjon a Hamlet Kolozsváron, és a Szent István-i Magyarország végét mutassa be. A széthúzást például, az egymással való megbékélési képtelenséget. Egységes városról beszélünk, hiszen Kolozsvár majdnem színmagyar volt, és a társadalma nem húzott szét. Ez inkább a korabeli Magyarország kritikája, a Trianon előtti Magyarországé és a Monarchiáé is. Ha valaki ebből a könyvből ellopná az ötletemet, és megrendezné, egyrészt megtiszteltetésnek venném, másrészt mindenki tudná, hogy tőlem lopta.

– *Persze, most már le van védve. Szokták mondani, hogy a legjobb copyright az, ha nem publikálsz valamit, mert akkor utána már nyilván...*

– Le van fektetve.

– *Egyébként nem kerestek még meg ez ügyben?*

– Hát, ahogyan mondtam, mosolyogtak rajtam.

– *Igen?*

– Nem, Csáki Judit például, aki kéziratban olvasta, a könyv feléig arra gondolt, hogy ez valamilyen vicc. És nem. Én tényleg elképzelttem ezt a Hamletet.

– *Igen. És elég valószínűen is jelenik meg, tehát szerintem komolyan veendő a szövegben. A felvetés elsősre vicces, de utána kiderül, hogy más funkciót bízta erre a résztémára.*

– Én nem szeretem az évfordulókat, nem szeretek házi feladatot írni, nekem az olyan élmény, mint amikor témazáró dolgozatot írat a tanár úr, hogy „kedves gyerekek, 1848-49-re emlékezzünk meg a színpadon, vagy x éve volt az ilyen meg ilyen nagy magyar lovagvár ostroma, és írjuk meg a várvédők utolsó küzdelmeit”. Miért? Az évforduló miatt írjuk meg? Nem azért,

mert valahol valakinek ihlete támad? És ez lesz majd, hogy ezek a bizonyos színházak, remélem, hogy nemcsak a bizonyos, az egyféle, hanem másféle színházak is megrendelik, jobb és baloldaliak, ezeket a bizonyos Trianon-színműveket, és akkor a fiatal vagy bármilyen korú szerzők próbálnak keresni ösvényeket Trianonhoz. Van-e közöm hozzá vagy nincs. Nekem '56 esetében például volt közöm az eseményekhez. A szüleim révén, hiszen édesapám nemzetőr volt, anyukám meg sebesülteket ápolt orvostanhallgatóként; egyikük Miskolcon, másikuk Pesten tevékenykedett. Nem ismerték még egymást akkoriban, de nem erről írtam, ez eszembe sem jutott, hanem a Köztársaság téri vérfürdőről, mert az való színpadra, abból lehet színművet írni. Az árul el valamit a mostani Magyarországról is. Most is azt gondolom, hogy ameddig nekem így nem lesz Trianonhoz közöm, addig nem tudom azt a bizonyos Trianon-színművet megírni, még akkor sem, hogyha Vidnyánszky Attila telefonálna személyesen, és milliókat kínálna föl – erre persze nem fog sor kerülni. Szóval ez az én válaszom arra, hogy a kísérletező művészszínház foglalkozik-e nemzeti sorsproblémákkal. Szerintem igen, ki-ki a maga módján. Valamiért mégis szeretik odaírni, hogy ez akkor most konkrétan ez. Lehet, hogy tényleg az, és ez nekik valószínűleg hasznavehetetlen, ha egy konzervatív játszóhelyre gondolsz. Adja Isten, hogy ne így legyen.

– *Még egy pillanatra visszatérnék erre a szabadkőműves témára vagy helyszínre, erre a fekete épületre. Van egy fél mondat vagy egy mondat a könyvben, ami úgy mutatja be Ify atya Emmausát, mintha egyfajta ellenpólusa lenne mondjuk a fekete-hegyi komplexumnak. Szeretném jobban érteni, hogy a kötetnek van-e olyan rejtett struktúrája, ami szerint a sötét és a világos erők, illetve pólusok valamilyen kiegyensúlyozó funkciót látnak el. Ezzel összefüggő másik kérdés pedig az lenne, hogy térjünk majd rá a mi szűkebb pátriánkra, itt, a Szent György-hegyen, hiszen az (ez) a könyvben is megjelenik.*

– Szerintem ezt a kérdést megválaszoltad. Te tudod, hogy hogyan született ez a fejezet, hiszen azt a Népszabadság-riportot⁶, ami evokálta, te küldted át nekem. Némelyik napilapbéli fordulat szó szerint szerepel is a szövegben. Ez egy '60-as évekbeli esetről beszámoló riport volt, amit Iván tudna nálam sokkal avatottabban elmondani, de röviden annyit közölhetek, hogy egy korábbi fonyódi plébános, Ify atya, elűzetvén a saját egyházközségéből, a Szent György-hegyen épített kápolnát, tulajdonképpen kézműves módszerekkel. És nemcsak egy kápolnát emelt, hanem köré egy egész gazdaságot létrehozott.

– Egy remetelakot.

– Egy remetéséget, ami a mai napig látható romosan.

– Borzasztó rossz hírem van.

– Csak nem?

– *Képzeld el, hogy közben Osvald Gábor, aki egy Balatont szerető ember, a Balatoni értékmérés nevű Facebook-csoportnak a lelke, talált egy 1936-os Zala Megyei Hírlapot, amiben beszámolnak arról, hogy valaki eljön riportra Szent György-hegyre, de olyan helyre, föl, a sziklák környékére, ahol csak a jeges szél fúj, és madár se jár. Tehát tényleg a világ végén járunk, mondjuk, a Himalájának a 2000-es magasságában lehetünk. És ott akkor, egy fiatal pap, aki Fonyódon szolgált, már építi a templomát.*

⁶ A cikk valószínűleg Székely János *A szentgyörgyhegyi remete* című írása a Népszabadság 1966. évi számai egyikéből.

- És ez ő?
- Ez ő.
- A '30-as évektől kezdve?
- '36-ban már dolgozik rajta. Tehát az a legenda, hogy ő 1949-ben otthagyja a fonyódi plébániát, valós lehet.
- Az valós.
- Tényleg a békepapság elől menekül, jön el. De a templomot nem akkor kezdte el építeni, hanem már korábban nekikezdett.
- Ebben a könyvben már így marad. A könyvben én ezt olyan forgatási helyszínként vezettem be, amiről – illetve az itt zajló forgatásról – beszámol Csáky Alex egy fejezetben.
- Hogyha gondolod, akkor olvass föl.
- Ebből a részből olvasnék néhány oldalt, hogy kiderüljön, hogyan éli meg a történeteket. Ez már az a szakasz, amikor kiábrándult, és kétségei vannak.
„Az égbolt a lenyugvó naptól vörös. Mire a Balaton villódzó tükréről átsziklik a tekintetem a tapolcai medencére, lilás szürkességbe burkolózik a táj. Csapó. Biciklivel megindulok a lejtős, erdei úton fölfelé.”
- Egyébként szerintem nincs olyan magosan.
- Hát a '36-os cikk az úgy írt róla, hogy...
- Hogy a szirt a tetőn, meg a sasok...
- Igen. De mondjuk akkor például nem volt az az erdő, mely a Vércse-szirt alatt van.
- Nem volt erdő?
- Teljesen kopár volt a hely.
- „»Megoldjuk, hogy amikor jössz, szemben füstöljön a Badacsony, mintha sok millió év után ki akarna törni. Te meghökkenve fogod nézni«, súgta nemrég a fülembé Géza.”
- Ő a Borombovics, az a bizonyos szabadkőműves rendező.
- „Majd úgy vágják össze a jelenetet, magyarázta, hogy szemtelen seregélycsapat is körözön a Badacsony fölött. Hiába durrognak a karbidágyúk, újra meg újra lecsap a raj. Töméredek szőlőtolvaj jár ide, ezeket statiszták alakítják. A seregélyek megszokták a madárijesztőt is, sőt úgy látom, hogy a kalapjára szállnak pihenni. A szomszéd hegy valóban füstöl. Balról kőkereszt, mögötte bújjik a kápolna. Zászlórudat látok mellette, amelyen hazai trikolor leng. Kicsit szakadt és elkoszolódott a vászon, vadul tépázza a balatoni szél. Odatámasztom a kerékpárt a drótkerítéshez, és megrázom a csengőt.
- Nyikorognak a spaletták. Függöny lebben, ajtó nyílik. Egyenes tartású, magas homlokú öregember jön elém.
- Lajos atya fehér, nyakig gombolt reverendát, széles, sötét övet visel. Dorong a kezében, de nem fenyegetően tartja, csak mintegy eligazításul: »Erre, erre!«
- Halvány mosoly fut át az arcán, amikor kezet ad, de tetőtől talpig méreget is azért. Leengedem a kapucnimat a vállamra.
- »Dicsértessék a Jézus Krisztus«, mormolom. Nincs sok szövegem, neki annál inkább, mert bár én várnék tőle tanácsot, elsősorban ő kérdezget és mesél.

»Mindörökké, ámen«, vágja rá. Nábrádynak nem nagyon kell mímelnie a bizalmatlanságot. A Nemzet Színésze civilben nyílt ember, de eleve ilyen kemény és szúrós a tekintete. Küzdelmekkel szabdalta, töprengésektől érezett emberi arc, igazi öreg színészpofa. Szemrebbenés nélkül elnézegeti, ahogy a metsző szélben vacogok.

»Útmutatásért jöttem, atyám.«

Annyi tisztelet mégis munkál Borombovicsban, hogy Lajos atyát mégsem aszalódó, hártásodó bőrű aggastyánként mintázta meg – bár fontolgatta ezt a lehetőséget is –, hanem egy mindennap a munkapad fölé hajoló, energikus ember képét ajándékozta neki.

Fél lépést közelíték a paphoz, ő hátrál, tartani akarja a távolságot.

»Kicsoda maga, zarándok?«

»Majdnem. Varga Botond. Ornitológus vagyok Köveskálon. – Nagyon értetlenül néz rám, úgyhogy hozzáteszem: – Ha úgy tetszik, madártani kutató.«

»Tudom, mi az a madarász – morogja. Tovább méricskél. – Pesti?«

»Ott születtem, de már tíz éve itt élek.«

»Két mondatából világos volt, hogy bebíró. Gyalog jött?«

»Nem, biciklivel«, sóhajtom.

Megrándul az arca.

»Azzal ott? Láthatom?«

Kilép a kerítés elé, fölélénkül. Hosszan nézegeti a mountain bike-omat, tapogatja az ülését, sőt föl is ül rá, teker néhány métert.

»Egyszerű, használt Kross Hexagon Veszprémből«, motyogom.

Fölnéz. Egy kicsit hallgatunk.

»Mit akar, fiam? Milyen jómadarat keresgél itt, mondja?«

Nagy levegőt veszek.

»Segítséget szeretnék kérni a világban elszaporodott rontás ellen.«

»Jól van, akkor jó ajtón kopogtatott.«

»Velem tudna jönni, atyám? Csak egy napra. Egyetlenegyre. Kérem.«

»Hogy képzeled? Miért pont én?«

»Maga van közöttünk a legtöbb tapasztalattal fölverte, atyám. Ha szépen kérem, tartana egy tisztító erejű misét nekem és a társaimnak, lent a völgyben? Egy perzselő dühű prédikációra vágyunk.«

»Misét, kérem, azt nem tartok senkinek, csakis magamnak. Pláne perzselő dühű misét, vagy hogy is mondta maga... Tudja, én már nem vagyok dühös senkire.«

»Másoknak misézett.«

»Az régen volt. Hatvanöt éve utoljára«, mutat a hüvelykjével a túlpárt felé.

»Tudom. Amikor premontrei pap volt Fonyódon.«

»Pár évig följártak ide a régi híveim. A háború idején pártoltam a szegényeket, üldözötteket bújtattam... Cserébe egy darabig ők segítettek engem. Aztán ők is elmaradtak. Most úgy élek, hogy naponta egyszer távcsövön nézegetem a túlsó parton a régi egyházkerületemet. Tudja, azelőtt egymás után hagyták bedőlni a régi vincellérkunyhókat. Mostanában megint sok a nép a hegyen. De csakis nyáron. És csakis vigadni akarnak.«

A kamera az arcomra közelít. Kétségnek kell tükröződnie rajta: bár tisztelem az atyát, mégsem látom a karizmatikus fényt, a glóriát az alakja körül, nem érzékelem a rendkívüliséget. »Tudod, hogy ez szépítő hazugság, Fonyód valójában nem látszik a kápolnától.«

Erre egyébként Iván hívta fel a figyelmemet, ezúton is köszönöm!

„»Csakis a csúcsról. Ámulod az eleven legendát. Kicsit le is nézed, mert külön, mert talán bolond is. Mégis alaposan rá vagy szorulva«, mondta Borombovics.

»Elmozdították magát, Lajos atya?«, faggatom tovább a remetét.

»Magának így mesélték? Ostobaság. Nem vártam meg, amíg kiraknak, magamtól mondtam le. Nincsen hiányérzetem. Aki az eke szarvára teszi a kezét, és hátratekint, nem alkalmas az Isten országára. Tudja maga, mikor ballagtam le utoljára a faluba? Vagy másfél éve. Én csak szavazni járok le a hegyről.«

»Nem zavarja, atyám, hogy olykor nem demokratikusak a választások?«

»Ó, volt pár ilyen év az életemben. Élek a jogommal, és kész. Beérem ennyivel.«

»Ürügy egy kis mozgásra, igaz?«

»Mondja, milyen manapság a politika?«

»Röviden? – fürkészi a mi Botondunk az atya élet dúlta arcát. – Komolyan kérdezi?«

»Ühüm.«

»Okádék.«

Értem én, hogy részben állami pénzből forgatva ennél többet és konkrétabbat nem mernek a számba adni. Bár ezt is jólesik mondani.

»Nem értem, miért panaszkodnak annyit ebben az országban – tiltakozik. – Mi ez a depressziós nyavalygás folyton? Voltak a mostaniaknál sokkal szűkebb levegőjű évek. Én itt emberbőrbe bújt fenevadakat láttam gyilkolni – folytatja szelíden. – Elegem lett belőlük. Fogtam magam, és építettem egy oázist abban a letiport országban, amelyekben akkor éltünk.«

»Attól én még rühellhetem a mostaniakat. Hány éves, atyám?«, veszem át ügyesen a kérést.

»Százhuszonhat.«

»Uramisten. A világ, amelyikbe beleszületett, és az, amelyikben él, úgy különbözik egymástól, mint az arany és az ólom. – Hanyadszor használják ezt a panelt a forgatókönyvíróink? És folytatom: – Atyám, maga már tizenévesen is több, országhatárokat átrendező társadalmi földrengés tanúja volt. És ez így ment évtizedeken át. Mondja, manapság reggeltől estig mit csinál?«

»Hatvanöt éve ugyanazt, uram. Köveket gyűjtök, ritka kristályokat. Kertészkedem, nyáron leszedem a gyümölcsöt. Van borom.«

»Na de hogy telik a napja, mondjuk, februárban?«

»A rovargyűjteményemet szortírozom. Barkácsolgatok.«

»Azzal is megy az idő, ugye?«

»Megy.«

»Igaz, atyám, hogy a maga küszöbét akárki nem lépheti át?«

Nem bólint, nem is ellenkezik. Nézem a mobilom kijelzőjét, tíz perce faggat.

»Ez meg mi? – mutat a telefonomra. – Megnézhetem?«

Hosszan magyaráznom kell, hogyan működik, milyen elv alapján továbbítja a hangot meg az üzeneteket.

»Meséljen, miük van még?«

Most magyarázom el neki a metrót, a tévét meg a számítógépet? Igen. A holdra szállást, ugye, már nem kell? Dehogynem. Faggat, és issza a szavaimat.

És még mindig nem eresztett be magához. Na végre. Majdnem negyedóramba telt. Előszoba, de inkább afféle szélvédő előtér. Szakadt esernyő a falnak támasztva, rondabarna orkánkabát. Balról egyszerű konyha nyílik. Alighanem az ebédlőjébe lépünk, amely egyben a nappalija is. Bent félhomály honol, csak némi fény szüremlik be a rozoga zsalun át. A világosító nagyon ért a belső terekhez, és kisujjában van a sejtetés minden trükkje.

»Mit néz? – kérdi az atya. – Ide nincs bevezetve a villany. Miért is lenne?«

A falon egy jókora kürt függ láncon, szaruból, sűrű vésetekkel az oldalán.

»Lehel kürtje?«

»Majdnem. Jó minőségű másolat.«

»Megfújja néha?«

»Ritkán.«

A nappali kockás abroszán félbehagyott uzsonna, befeketedett kolbászvég, ránézésre is betonkeménynek tűnő szelet sajt, kicsit zöld cipő. »De jó, hogy nem kínált meg, gondolod«, mondta délután Borombovics.

»Aztán ellátják magát? – kérdezem. – Örülök, hogy van mit ennie.«

»Néhány falusi jóasszony jár ide. Az egyik szomszédom tejet és kenyeret hord föl. Heten-kétszer.«

Dohszag terjeng szertesztét. Nem túl barátságos hajlék, bár az lehetett valaha. Minden feületen vastag por és penész ül, alig tudom leplezni émelygésemet. Akár egy kripta, de annak is elhanyagolt. Lajos kissé gépiesen végigmotogolja a kőzetgyűjteményét, amely különböző dobozokban áll a polcon. Római és Árpád-házi aprópénzek a földből. Kegytárgyakat is látok.

»Mi ez?«

»Feszület, szőlőkacsából. A lejtőn találtam.«

És valóban, mintha a Megfeszített elgyötört testét utánozná a természeti forma. A remete meggyűjt egy horpadt, méregzöldre mázolt petróleumlámpát. Percek telnek némán. Az atya elővesz az egyik kartondobozból egy lepény alakú riolitdarabkát. Komoly képpel hirtelen kettétöri.

»És lőn, mikor leült velök, a kenyeret vévén, megáldá, és megszegvén, nekik adá – nyújtja át az egyik darabkát. Zavaromban zsebre vágom. – Nem kér egy kávé?«

Köszönöm!

– Én azért is tartottam fontosnak, hogy egy kicsit beszéljünk a könyvnek a Szent György-hegyi vonatkozásairól, mert mint lokálpatrióta, nagyon fontosnak tartom, hogy egy helynek saját kultúrája legyen. Tehát legyen saját emlékezete, legyen saját művészete, irodalma. Konrád György könyveiben időnként, mikor a maga életét megírja, a figurán keresztül a hegyvidék is megjelenik egy igen magas művészi szinten. Az irodalom más műfajában, Kiss Benedek költészetében vagy most itt nálad ugyancsak szerephez jut a hegy. Ezzel pedig korábbi Badacsony-komplexusomon – ti. hogy nekik Kisfaludyjuk van – felülkerekedhet a büszkeség, mert nekünk a kortárs irodalomban él nagyon a hegyünk. És nem is csak az irodalomban, de a zenében is volt, van példa a táj megjelenésére. Úgy tudom, hogy te hoztál valamit, ami evvel a kérdéssel kapcsolatos és ragaszkodsz is hozzá, hogy ezt itt meghallgassuk ma.

– Igen. Én előbb ismertem meg a Szent György-hegyet egy Dinnyés József-dalban, mint hogy láttam volna. Amikor Badacsonyan jártam, a környező hegyek nevét nekem nem magyarázta el senki. Volt nekem egy Pálinkás István nevű barátom, aki Nagy László-követő és Kiss Be-

nedek tanítványának is mondható, és ő írt egy verset. Ezt a bizonyos *Kikeleti dal* című verset, amelyet Kiss Benedek *Zöld Velvelinije* ihletett ezen a hegyen. Én Pálinkással, Pálinkás meghívására jártam – ő Chicagóban élt éveket – 1996-ban, vagyis nagyon régen itt, amikor meghívott magához. Felolvastunk, és „kézműves” módszerekkel egy kis füzetet is kiadtunk, ami ezzel a bizonyos verssel kezdődik, úgyhogy bevésődött ez a bizonyos Szent György-hegy. De 40 éves is elmúltam, amikor először megmásztam. Egyszerűen így alakult az életem. De annál jobban örültem, hogy végre sikerült. Úgyhogy ezt a bizonyos dalt, ezt a *Kikeleti dalt*, amit Dinnyés József ad elő – mondanom sem kell, nem az a világ, amelyben otthonosan mozgunk, bár én ismerem őt, és az akkori írószövetség könyvtárában egyszer kezét is ráztunk, és Pálinkással meg azért éveket töltöttünk akkor, úgyhogy valami közöm lett hozzá –, szóval ezt a dalt szeretném megmutatni mindenkinek, aki esetleg nem ismeri. Egy szál gitár, ha jól emlékszem. [Lejátsszák] Köszönjük szépen!

– *Én is köszönöm!*

– Van, aki esetleg ismerte? [Közönség: Nem.] Valamiért nem szerepel az interneten, ami – ott nem jelen lenni – igazi teljesítmény.

– *Majd fölteszük.*

– Hát igen. [nevet] Ahhoz szerintem a jogokat is meg kell majd szerezni, de igen.

– *Számomra ezen köteted, de más munkáid alapján is úgy tűnik, hogy azon kevés író közé tartozol, akinek az építészet, az urbanisztika fontos. Sőt, többről is van szó szerintem, mert az építészeti-urbanisztikai megfigyeléseidet te úgy használod, úgy írsz le városrészeket vagy városokat, akár épületeket, ahogy más írók talán gyönyörű festői tájleírásokhoz nyúlnak. Az sem titok, hogy annak idején az Octogon Magazinba fölkerítetek téged építészetkritika írására pontosan ezirányú érdeklődés miatt. Írtál például Reimholz házáról is⁷, és máskor is „zaklattalak”, csak aztán már nem volt erre energiád.*

– Igen.

– *Te debreceni vagy, nem mondhatnám, hogy az a leginspirálóbb városi környezet, ahonnan ez az épített terek iránti vonzalom jöhet. Nagyon sokszor, ebben a könyvben is igen sűrűn jársz olyan helyeken vagy járatod Csáky Alexet, a főszereplődet olyan terekben, ahol én is jártam, és ráadásul Csáky olykor ugyanazokat a dolgokat veszi észre, és tartja fontosnak, amiket én is. Honnan tehát ez az indíttatás?*

– Én soha nem készültem írónak. Mindig építész szerettem volna lenni, de nem rajzoltam elég jól, és matematikából hármasmom volt. Ennyi az egész. Aztán viszont elérkeztünk Berzsenyihez és az időmértékhez. És annyira idegen volt, hogy az ő soraiiban a rövid meg a hosszú szótagok valami számomra akkor még követhetetlen logika alapján váltakoznak, az olyan bevezetővel várnak tőnt, mint a Csobánc a török számára, hogy ez nekem kell. Megpróbáltam, nagyon rossz lett, amit írtam, de addig-addig dolgoztam, amíg írtam egy tűrhetőt is. Sok nekem nagyon fontos barátot ismertem meg a gyerekkori úttörőtáborokban, melyekben számomra nem az úttörőség volt az érdekes, hanem a társaság. Ők sokkal hamarabb írtak verset, és mindenki Tóth Árpád vagy Radnóti modorában. A mostani pályakezdők már nem feltétle-

⁷ Ld. Térey János: *Fantázia és alázat*, In Octogon 2000/2. (11), 66–69. A Keresztmetszet című rovatban Varjasi Farkas Csaba és Németh Gábor írásai szóltak még Reimholz Péter Fortuna Apartmanházáról.

nül őket követik, de azt hiszem, főleg Radnóti esetében, hogy ő mindenki számára közérthető és befogadható, tehát jó minta. Én sokáig ellenálltam, de a francia szimbolistáknál már azért megszaporodtak a kéziratok. Aztán jött az érettségi matematikából, szintén hármas, úgyhogy akkor el kellett búcsúztatni a műszaki egyetemet, de hogy Pestre szeretnék menni, az eldőlt. Szigorú édesapám volt, az ő árnyékából is szerettem volna tulajdonképpen elmenekülni, és tanárképzőre jártam csak azért, hogy elhitesse, hogy úgyse lenne olyan pontszámom, amivel fölvennének a bölcsészkarra, de aztán 2 év múlva átmentem oda. Pontosabban újrafelvételiztem, és így lettem pesti. Most már jóval többet éltem Pesten, mint annak idején Debrecenben. Amire, egyetlen dologra, büszke lehetek, hogy a város, Debrecen történetébe vagy imázsába én írtam be az art decót. Senki nem gondolta volna, hogy Debrecen olyan város, amelynek az építészeti arcában komoly nyomot hagyott ez a stílus. Egy építész, Sajó István a '20-as években nem csak a stadiont tervezte itt meg, de van egy Hatvan utcai bérház, és számtalan villa a nagyerdőben, mely a nevéhez kötődik. Szerintem sokan ismerik azt a két épületét, mely a villamos útvonalán található. Amerikai évei alatt felhőkarcolók sorát tervezte, majd Németországban is dolgozott. Horvátországban mai napig áll egy népszerű szálloda, az Imperial, ahová járnak is barátaim, és nem tudták, hogy ez is Sajó-mű, de én kinyomoztam. Szóval, látom, hogy van *We love Budapest* meg *We love Balaton* sorozat, és a most megjelent *We love Magyarország*-ban Debrecen már úgy hirdetik, hogy abban Sajó fölbukkan a húszas, negyvenes és hatvanas években tervezett épületeivel is. Ha ezért tettem valamit, akkor ez nekem jó érzés.

– *A könyvben nemcsak Kolozsvárról, de Athénról vagy Rómáról is szerepel komoly, esszészerű betét. Elviszed, szinte „megfuttatod” az olvasót ezekben a városokban. Miért kínálsz fel ezt a lehetőséget, s jól érzem-e egyáltalán, hogy ez fontos számodra?*

– Igen, igen. Ez egyébként kritikaként is fel szokott merülni, hogy talán túl sok, hogy nincsen ideje ennyi mindent gondolni egy színésznek egy turné folyamán. Ez igaz. De, ugye, ebben a könyvben szerepel az a rész, az a vizuális benyomás, ahol először látja ez a bizonyos fiatal színész Szentpétervárt. Nem tudtam elvonatkoztatni attól, hogy én is jártam ott, és sok mindent észrevettem, amit biztos, hogy te is, meg amit ő velem is láttam. Például a Szmolnijt annyiszor emlegették nekünk gimnáziumban, hogy azt szerettem volna látni, és végül oda nem jutottam el. És persze nem tudok olyanról írni, amit nem láttam, és azzal, hogy megnézem a Google Earthön, nincsen pótolva. Tehát nem írtam soha olyan városról, amit ne láttam volna. Ami ezeket az esszéket illeti, a véleményem el fogok gondolkozni, mert lehet, hogy nem kell annyira belemenni a városleírásokba, inkább esszét kell írni. Nekem így esett jól.

– *Térjünk vissza a könyv egyik fontos motívumára, az építésre. Ott van az egyik szereplő, Ifj atya, aki építi a templomát, és ott van Borombovics, aki pedig építi a maga szabadkőműves Káli palotáját, és elmondható, hogy te magad, illetve az elbeszélő is sokat foglalkozik ezekkel az építésekkel. Tehát ez a metafora, az építés, a teremtés metaforája nagyon erősen jelentkezik ebben a könyvben. Nem tudom, hogy korábbi munkáidban mennyire volt ez jellemző?*

– *A Nibelung lakópark címűben például komolyan „építkeztem”. Igen, azt fel kellett építeni, el kellett gondolni. Van, amikor lerajzolom a szerkezet tervét, de például ezt a regényt mint alaprajzot soha nem hoztam létre, erről nem volt vázlatom, ez ösztönösebben íródott. Van-e kitervelt könyveim.*

– *Olyankor hogyan néz ki a tervezés? Kockás papírra meg vannak rajzolva az arányok?*

– A *Paulus* című kötetben van is hátul térkép. Ott végig két szál fut: egy második világháborús történet meg egy jelenkori budapesti. Arra, hogy ez a két színt hogyan helyezkedjen el az író fejében, ott Dantétól választottam egy mintát, a Pokol és más szférák térképét, és azt alakítottam át a könyv szükségletei szerint. Itt viszont, ebben a könyvben, nem kellett ilyesmin agyálnom, mert az elgondolás beért. Egyszerűen éreztem, hogy nagyon helye lenne ebben a könyvben a térképnek, és Somogyi Győzőnek van ez a pompás Káli térképe⁸, egy születésnap ajándék 2009 augusztusából. Fölhívtam őt. Soha nem találkoztunk, beszélgettünk, hogy mégis mi ez a könyv, küldjek részletet, és ezt követően ő maga küldte vagy küldette a Káli Társasággal ezt a térképet. Erre a kapcsolatfelvételre büszke vagyok, mert senki nem foglalkozott azzal, hogy ő az MMA tagja, én meg a Szépirok Társaságának vagyok a tagja, és elvileg ezek a szervezetek háborúban állnának, mint ez az egész társadalom. Szóba álltunk, beszélgettünk, nem találkoztunk, de jó lenne egyszer, bár nem olyan egyszerű eljutni hozzá. De hogy ezt a térképet megkaptuk, erre büszke vagyok.

– *Igen. Én meg arra vagyok büszke, bár nem tudom, hogy lehetek-e, hogy a Nagy Káli Könyvben elkezdtem a káli fogalmat kiterjeszteni, kiléptem a Káli-medencéből, és nem csak azt a kilenc falut vettem fel, ami ott van, hanem sok minden mást belefoglaltam. A te könyvedben evidens módon a Haláptól kezdve a Szent György-hegyig nagyon sok minden más terület is megjelenik, például a Kapolcsi-völgy is.*

– Vagy Veszprém, igen.

– *Valóban, Veszprém is. Tehát szélesebb értelmezésben jelenik meg a 'káli' név.*

– Ja, igen, a kérdés, hogy egy régiónak átlépjük-e a határait... Ez életszerű, azt gondolom. Pesten is elég sokszor és életvitelszerűen tartózkodnak különben a hőseim. De hogy most akkor Dörgicse vagy Vászoly... Nem tudom, nem tudom.

– *Ez már Dörgicsei-medence egyébként?*

– Persze, pontosan, meg Pécsely, igen. De azért ahol ismereteket is szereztem, illetve ahol megmáztam majdnem az összes hegyet, az a Káli-medence. Amihez az embernek köze lett, azt szereti fizikailag is birtokba venni. Nem fogok a Himalájáról könyveket írni, mert tériszonyom van. Egyébként a Tóti-hegyen vagy a Csobáncon is, de anélkül nincs könyv.

– *De azok meg nem is a Káli-medencéhez tartoznak.*

– Pontosan. Így van. De azért a tapolcai régióval érintkezik és nem láttál még kerítést, ahol ez a kettő elválna.

– *Így van. Közben a beszélgetés végéhez érteztünk, a magam részéről köszönöm a figyelmet!*

– Köszönjük szépen a figyelmet, és hogy ennyien összegyűltetek, összegyűltetek itt, jeles társaság. Ha volna kérdés, akkor csak nyugodtan. Tegye föl bárki, ha meg nincs, akkor köszönjük szépen!

A beszélgetést lejegyezte: *Borbiró Aletta*

A szöveget szerkesztette: *Tóth Ákos*

---

⁸ A kötet első előzéklapján található kép adatai: Somogyi Győző: *A Káli-medence a 12–13. században* (Káli Híradó 2008. szeptember)